

การศึกษาภูมิปัญญาไทยที่ปรากฏในบทเพลงอยุธยา บุญสมหญิง พลเมืองดี

A Study of Thai wisdom in Ayutthaya Songs

Boonsomying Polamuangdee

สาขาวิชาภาษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ 13000

Foreign Languages Department Faculty of Liberal Arts Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi 13000

*Corresponding author. E-mail: yingyudya@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศิลปะการประพันธ์บทเพลงเกี่ยวกับอยุธยา เพื่อศึกษาด้านค่านิยม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ปรากฏในบทเพลงอยุธยา เพื่อให้ได้แนวทางการอนุรักษ์บทเพลงเกี่ยวกับอยุธยา การศึกษาพบว่าบทเพลงแสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทำให้คนไทยตระหนักถึงการเรียนรู้ในประวัติศาสตร์ชาติไทยว่าต้องมีความรัก และสามัคคีของคนในชาติ ชาติจะดำรงอยู่ได้ ทั้งนี้บทเพลงเกี่ยวกับอยุธยายังได้บรรยายถึงสภาพภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อม การใช้ชีวิตของคนอยุธยา ผ่านบทเพลงอยุธยา

นอกจากนี้บทเพลงอยุธยาสามารถนำมาสร้างจิตสำนึกของชุมชนด้านความรักชาติ และสามัคคี ควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต สิ่งที่ปรากฏในบทเพลงอยุธยา ได้สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) ได้จำแนกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยออกเป็น 5 หมวด แต่สัมพันธ์อยู่ 2 หมวด ได้แก่ หมวดที่ 1 ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและศาสนา และหมวดที่ 5 ชีวิต ความเป็นอยู่และวิทยาการ

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้บทเพลงอยุธยามีผลต่อสังคม ก็คือแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ บทเพลงอยุธยาเป็นตัวสร้างความรู้สึก ความพึงพอใจ ความสำนึก ความตระหนัก ความซาบซึ้ง ตลอดจนความซึมซับทางจิตใจ จากปัจจัยต่างๆ เหล่านี้สามารถก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการส่งเสริมกิจกรรมบทเพลงอยุธยาที่นิยมมาก คือบทเพลงทำนองร่ำวง เช่น เพลงอยุธยาเมืองเก่า ฉันทน์เป็นลูกชานา เป็นต้น

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาไทย บทเพลงอยุธยา

Abstract

The research aims to study the Ayutthaya folk songs in the aspect of values, economics, society, and culture to serve as guidelines for conserving Ayutthaya folk songs. It was found that the songs reflected the adherence of the nation, the religion, and the monarchy emphasizing the significance of Thai history in that the citizens should realize love and harmony to sustain the nation. In addition, the geography, environmental sustainability, and lifestyle were described through these songs.

Moreover, the songs could raise an awareness of a community in patriotism and harmony along with local wisdom for life stability. What found in the Ayutthaya songs was in line with the National Cultural Commission (2335) classifying local wisdom into 5 categories. Nevertheless, only two categories were related, namely 1) tradition, custom, belief and religion; and 5) lives and knowledge.

One of the significant roles of the Ayutthaya folk songs in a society is an aesthetic idea which builds up of feelings, satisfaction, consciousness, awareness, sentimentality, and absorption. These factors could create

efficient social movements by enhancing Ayutthaya song activities through popular Thai folk songs (Ram Wong songs), particularly “Ancient Ayutthaya” song and “A Farmer Child” song.

Keyword : Thai wisdom, Ayutthaya Songs

บทนำ

บทเพลงเป็นศิลปะแขนงหนึ่งในการสื่อสารผลงานไปยังผู้รับสารด้วยการฟังเป็นหลัก เป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตอันงามลึกซึ้ง ที่เรียกว่าสุนทรียภาพ สามารถถ่ายทอดและแสดงออกโดยมนุษย์ เพื่อสื่อสารให้สังคมรับรู้ พลังทางสุนทรียภาพเป็นพลังที่สร้างความรู้สึทางอารมณ์ในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์สะเทือนใจ เนื่องจากเพลงเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่มีคนนิยมฟังเพื่อความบันเทิง ในขณะเดียวกัน การใช้ภาษาในเนื้อเพลงก็สามารถทำให้ติดตามและโน้มน้าวจิตใจของคนฟังซึ่งหากละเอียดอาจทำให้เกิดพฤติกรรมและการเลียนแบบที่ไม่ถูกต้องได้ เพลงหลายเพลงสามารถสะท้อนถึงสภาพสังคม ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมไทย และหลายเพลงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย

สำหรับ เพลงพื้นบ้านเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เดิมเพลงพื้นบ้านปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยทุกเพศทุกวัย เราใช้เพลงพื้นบ้านในการประกอบพิธีกรรม ประกอบการงานอาชีพ ใช้เป็นการละเล่นเพื่อความบันเทิง ใช้เป็นสื่อในการสอนใจและระบายความทุกข์ คนไทยจึงมีความผูกพันกับเพลงพื้นบ้านมาช้านาน ปัจจุบันแม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปจนทำให้เพลงพื้นบ้านบางเพลงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นการแสดงพื้นบ้าน และบางเพลงก็สูญหายไปตามกาลเวลา แต่เพลงพื้นบ้านก็ยังคงอยู่ในจิตวิญญาณของความเป็นชาตินักกลอนเช่นคนไทยเรื่อยมา ในสภาวะที่สังคมไทยปัจจุบัน คนไทยต้องหันย้อนกลับมาหาสิ่งซึ่งจรรโลงใจเพื่อสร้างพลังให้สามารถดำรงชาติอยู่ได้ เพลงพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจในฐานะที่เป็นทรัพย์ซึ่งให้ปัญญาแก่คนไทยอย่างหนึ่ง

ส่วนบทเพลงลูกทุ่งมีวิวัฒนาการมาจากเพลงพื้นบ้าน และเพลงไทยเดิมผสมผสานกัน ศิลปะการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งนั้นมีความไพเราะ เป็นภาษาง่าย ๆ ตรงไปตรงมา ทั้งยังเป็นบทเพลงที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อสังคมไทย และเป็นที่ยอมรับของคนไทยโดยทั่วไป ด้านเนื้อหาสาระของเพลงแสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมวัฒนธรรมไทยอย่างแท้จริง ทั้งในลักษณะวัฒนธรรมดั้งเดิมตลอดจนสภาพสังคมวัฒนธรรมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ

นอกจากนี้ ยังมีบทเพลงเพื่อชีวิตเป็นแนวเพลงหนึ่งที่ยอดนิยมในปัจจุบันด้วยซึ่งเกิดแนวคิดการสร้างงานเพื่อก่อเกิดสุนทรียะทางจิต ที่จะแสดงการรวมจิตบุคคล การรวมจิตสาธารณะ เพื่อสร้างอุดมการณ์ และกระบวนกรความชอบธรรม ดังนั้นในการสื่อสารออกมาด้วยบทเพลงเพื่อชีวิตนั้นเป็นการสะท้อนจากความรู้สึโดยตรง ซึ่งผู้รับจะสะท้อนความรู้สึซาบซึ้งและเกิดความเชื่อตลอดจนคล้อยตามกับสิ่งที่ได้รับมา

เพลงไทยสมัยนิยมเป็นเพลงที่ปรากฏในวิถีแห่งเทคโนโลยีและการสื่อสารไร้พรมแดน ท่ามกลางสังคมที่มีค่านิยมยอมรับนับถือวัตถุมากกว่า หลายสิ่งกำลังเจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่มีขีดจำกัด ปัญหาการใช้ภาษาไทยในเพลงจึงเกิดขึ้น โดยเฉพาะสังคมออนไลน์ที่ดูคล้ายการสนทนาธรรมดาของเยาวชน มักใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ ในเนื้อหาเพลงเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะทำให้เห็นว่า การแสดงออกในบทเพลงอย่างสุนทรียได้ห่างหายจากสังคมไทย เพราะค่านิยมสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงจากเดิม กลุ่มวัยรุ่นมีแนวคิดในการใช้อารมณ์ความรู้สึก การรับรู้ในเพลงสมัยนิยมจะเป็นเพียงการรับรู้ในระดับความพึงพอใจเท่านั้น และไม่ถึงในระดับของความซาบซึ้ง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบทเพลงทุกแนวนั้นก่อให้เกิดสุนทรียภาพก็จริงอยู่ แต่สุนทรียภาพที่เกิดขึ้นในบทเพลงมิใช่เป็นสิ่งที่นำมาเป็นเครื่องตัดสินว่างานชิ้นใดถูก และงานชิ้นใดผิด สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถวัดค่าได้ในมิติทางสุนทรียศาสตร์ เพราะเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องของอารมณ์ และจิตใจเป็นสำคัญ ดังนั้นกระบวนกรทางสุนทรียะโดยการนำเสนอผ่านบทเพลงของสังคมไทยในพลวัตต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึง ซึ่งถ้าเราย้อนกลับไปมองอดีตและหิบบกเขาอดีตมาใช้ประโยชน์กับสถานการณ์ที่เหมาะสมกับปัจจุบัน ทั้งนี้ต้องเป็นการใช้บทเพลงอย่างสร้างสรรค์ก็จะทำให้คนในสังคมไทยมองตนเองได้ชัดเจนขึ้น บทเพลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมที่สร้างขึ้นมาแล้วบังเอิญอารมณ์และความรู้สึกของบทเพลงนั้นไปกระทบต่อความทุกข์ความสุข ความตระหนัก สำนึกชุมชน ค่านิยม และอุดมการณ์ก็จะเกิดคุณค่าของความ

ชาวซึ่ง ตลอดจนเป็นผลทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนของสังคมได้ทั้งในทางบวกและลบ แสดงให้เห็นว่าบทเพลงสามารถสะท้อนสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนในแง่มุมต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ตลอดจนการมองเห็นภาพมิติเชิงซ้อนในการเปลี่ยนแปลงของสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเป็นชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยกำเนิดได้ยินได้ฟัง ได้ซึมซับเรื่องราวจากบทเพลงแนวต่าง ๆ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยตลอด นับได้ว่าบทเพลงเป็นการสื่อสารที่ทำให้ภาคภูมิใจในท้องถิ่น มีจิตสำนึกรักบ้านเกิดได้เป็นอย่างดี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา วิเคราะห์ เนื้อหา การใช้ภาษาในบทเพลงเกี่ยวกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตลอดจนค่านิยม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ปรากฏในบทเพลงอยุธยา การศึกษานี้ผู้วิจัยจะเชื่อมโยงการสร้างจิตสำนึกของชุมชน ภูมิปัญญาวิถีชีวิตไทยที่ปรากฏในบทเพลงอยุธยา เพื่อสะท้อนให้เห็นวิถีความเป็นไปของสภาพสังคมวัฒนธรรมไทยพร้อมการเสนอแนวทางในการอนุรักษ์บทเพลงต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทเพลงที่เกี่ยวกับอยุธยา ในประเด็นต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาศิลปะการประพันธ์บทเพลงเกี่ยวกับอยุธยา
2. เพื่อศึกษาด้านค่านิยม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ปรากฏในบทเพลงอยุธยา
3. เพื่อให้ได้แนวทางในการอนุรักษ์บทเพลงเกี่ยวกับอยุธยา

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องบทเพลงกับการสะท้อนสังคมนั้น คณะผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ดังนี้

พรเพ็ญ ต้นประเสริฐ (2533) ศึกษาการสะท้อนวัฒนธรรมไทยในเพลงไทยสากล พบว่าเนื้อเพลงไทยสากลสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน คือความยึดมั่นในศาสนา ความมีอัธยาศัย ความสุภาพอ่อนโยน การให้อภัย สังคมไทยนิยมคนรวย คนมีปริญญาด้านปัญหาของสังคมไทยนั้นจะบันทึกปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน คือปัญหาชาวชนบทเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ปัญหาการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศ ปัญหาครอบครัวทั่วไป ปัญหาโสเภณี ปัญหาการว่างงาน และปัญหา รักร่วมเพศ นอกจากนี้เนื้อเพลงไทยสากลยังแสดงถึงอารมณ์ขันแบบต่าง ๆ ของไทยอีกด้วย

เพิ่มพร รังสีสังกูร (2544) ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลง ของสลา คุณวุฒิ ซึ่งเป็นนักประพันธ์เพลงที่แต่งเพลงจำนวนมากให้กับศิริพร อำไพพงษ์ ผลการศึกษาพบว่า สลา คุณวุฒิ มีการใช้ถ้อยคำ ที่นำมาแต่งเพลงทั้งจากภาษาถิ่นอีสานและภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก มีการสร้างจินตนาการและภาพพจน์ มีการ เล่นคำ สัมผัสสระและสัมผัสอักษร เพื่อความไพเราะของบทเพลง

เฉลิมพล คนตรง (2552) ได้ศึกษาวิเคราะห์ เพลงฉ่อยโบราณ : ภาพสะท้อนสังคม โดยความ มุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในการแสดงเพลงฉ่อยโบราณที่แสดง ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ วนาคารกรุงเทพ สาขาสะพานผ่านฟ้า จำนวน 3 ครั้ง ผลของการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้ การแสดงเพลงฉ่อยโบราณ ได้สะท้อนภาพสังคม 4 ด้านดังนี้คือ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมและความเชื่อ ภาพสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ด้านการประกอบอาชีพพบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะชาวนาซึ่งการทำไร่ทำนาในอดีตนั้นจะเป็นลักษณะการทำนาแบบดั้งเดิม ด้านการสร้างที่อยู่อาศัยจะเป็นลักษณะการปลูกสร้างตามสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ ภาพสะท้อนด้านขนบธรรมเนียมประเพณีพบว่า มีประเพณีการบวช ประเพณี การแต่งงาน ธรรมเนียมการสู่ขวัญ และประเพณีการไหว้ครู ธรรมเนียมการต้อนรับแขก ภาพสะท้อนด้านค่านิยมพบว่าส่วนใหญ่มีค่านิยมเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง ค่านิยมการรักนวลสงวนตัว ค่านิยมเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจ และค่านิยมสินค้าต่างประเทศ และภาพสะท้อน ด้านความเชื่อ พบว่า มีความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา ความเชื่อจากศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อเรื่องโชคลาง ความเชื่อเรื่องของพระคุณพ่อพระคุณแม่ ชาตินี้ชาติหน้า ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ ความเชื่อเรื่องผี และเครื่องรางของขลัง ซึ่งเป็นสิ่งที่แฝงอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม ที่มีพัฒนาการสืบสานกันมา เป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสถานะต่างๆ ในพื้นที่ที่ชุมชนนั้นตั้งถิ่นฐานอยู่

เอี่ยม ทองดี และคณะ (2542) ได้ให้ความหมายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่าหมายถึง ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ที่เป็นความรู้ ความคิด ความสามารถ ความเห็น ความเชื่อ ความนิยม ความฉลาดรอบคอบในสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน วิถีชีวิต การป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บ และการใช้ภาษาที่เกิดขึ้น สั่งสม พัฒนาและใช้ประโยชน์สืบต่อจนเป็นมรดกตกทอดของพื้นบ้านมาแต่โบราณ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) ได้จำแนกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยออกเป็น 5 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและศาสนา หมายถึง แบบอย่างปฏิบัติสืบทอดกันมา ในด้านการยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือข้อเสนออย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นความจริง ซึ่งเกิดจากสติปัญญาที่มีความเป็นเหตุเป็นผล หรือเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ ความเชื่อ ปรัชญา ศาสนาและลัทธิ โสยศาสตร์ โหราศาสตร์ กฎหมาย ธรรมเนียมการปกครอง การปลูกฝัง การสืบทอดและประเพณี

หมวดที่ 2 ภาษาและวรรณกรรม หมายถึง สิ่งสื่อความหมายด้วยเรื่องหรือตัวอักษรที่กำหนดไว้เป็นแบบแผน เพื่อใช้เป็นสื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ ข่าวสาร วรรณกรรม ภาษาศาสตร์และหลักภาษา ภาษาถิ่นและภาษาชนต่างกลุ่ม นิทานและภูมินาม ความเรียงและฉันทลักษณ์ วาทกรรม ภาษาพูดและปริศนาคำทำนาย

หมวดที่ 3 ศิลปกรรมและโบราณคดี หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อความงามที่ให้คุณค่าทางจิตใจหรือเพื่อประโยชน์ใช้สอย รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่สร้างขึ้น เพื่อสื่อสารทางความเชื่อของกลุ่มชนแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปหัตถกรรม โบราณคดี การวางผังเมืองและชุมชน วัฒนธรรมสถานหรือแหล่งวัฒนธรรม

หมวดที่ 4 การละเล่นดนตรีและการพักผ่อนหย่อนใจ หมายถึง สิ่งที่มนุษย์แสดงออกเพื่อสนองความต้องการทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจ แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ การขับร้องและดนตรี ระบายรำฟ้อน มหรสพ เพลงเด็ก และเพลงกล่อมเด็ก เพลงปฏิพากย์ การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาและนันทนาการ การท่องเที่ยวและธุรกิจเกี่ยวกับวัฒนธรรม

หมวดที่ 5 ชีวิต ความเป็นอยู่และวิทยาการ หมายถึง กิจกรรมการดำเนินชีวิตของบุคคลหรือกลุ่มชน ประกอบกับการคิดค้นและพัฒนาวิทยาการเพื่อเสริมสร้างความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยอาศัยบุคคลในท้องถิ่นหรือการรับวัฒนธรรมต่างถิ่นมาปรับปรุงการพัฒนาการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้คหกรรมศาสตร์ การสาธารณสุข ที่อยู่อาศัย ชิวประวัติ วิทยาการและอาชีพ

2. แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย

มีหลายแนวทางด้วยกัน และมีแนวทางพอสังเขป ดังนี้

(<http://www.thaiblogonline.com/sodpichai.blog?PostID=18654>)

1. การค้นคว้าวิจัย ควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่างๆ ของท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน

2. การอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ

ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

3. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม

4. การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5. การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมามีคุณค่าเลือกสรรลงกรงด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านแล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ

6. ส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนา ภูมิปัญญาของชุมชนต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

7. การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยน ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก

8. การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่าง ๆ

วิธีการวิจัย

1. ขั้นเตรียมและรวบรวมข้อมูล

- 1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำการวิเคราะห์บทเพลงที่เกี่ยวกับอยุธยา
- 1.2 จัดหาข้อมูลเพลงตามขอบเขตด้านข้อมูล คือ จัดหาบทเพลงที่เกี่ยวกับอยุธยา

2. ขั้นจัดกระทำข้อมูล

- 2.1 คัดลอกข้อมูลโดยถอดความจากบทเพลง
- 2.2 เรียงข้อมูลเพลงโดยเรียงลำดับตามพัฒนาการของเพลง

3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- 3.1 วิเคราะห์ศิลปะการประพันธ์
- 3.2 วิเคราะห์ภาพสะท้อนด้าน ค่านิยม เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
  - 3.2.1 การวิเคราะห์ภาพสะท้อนด้านค่านิยม
  - 3.2.2 การวิเคราะห์ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ
  - 3.2.3 การวิเคราะห์ภาพสะท้อนด้านสังคมและวัฒนธรรม

4. ขั้นลงพื้นที่เพื่อให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น

- 4.1 จัดอบรม เสวนา เรื่องเพลงเกี่ยวกับอยุธยา
- 4.2 จัดการแสดงบทเพลงเกี่ยวกับอยุธยา
- 4.3 สัมภาษณ์ความคิดเห็นนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่มา ในงานเรื่องแนวทางการอนุรักษ์เพลงเกี่ยวกับอยุธยา

5. ขั้นนำเสนอข้อมูลการศึกษาวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบโดยรวม

- 5.1 นำเสนอข้อมูลและผลการศึกษาโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์
- 5.2 นำเสนอการอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาไทยที่ปรากฏในเนื้อหาของเพลงอยุธยา คณะผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาในบทเพลง ได้แสดงถึงการยึดมั่นในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทำให้คนไทยตระหนักถึงการเรียนรู้ในประวัติศาสตร์ชาติไทยว่า ต้องมีความรัก และสามัคคีของคนในชาติ ชาติจะดำรงอยู่ได้ ทั้งนี้ในบทเพลงอยุธยายังได้บรรยายถึงสภาพภูมิประเทศ และสิ่งแวดล้อม การใช้ชีวิตของคนอยุธยา ผ่านบทเพลงอยุธยา

การวิจัยครั้งนี้ทำให้เห็นว่าบทเพลงสร้างจิตสำนึกของชุมชนด้านความรักชาติ และสามัคคี ควบคู่ไปกับภูมิปัญญา ท้องถิ่นเพื่อสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต

สิ่งที่ปรากฏในบทเพลงอยุธยา ได้สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) ได้จำแนก ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยออกเป็น 5 หมวด แต่สัมพันธ์อยู่ 2 หมวด ได้แก่

1) หมวดที่ 1 ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและศาสนา หมายถึง แบบอย่างปฏิบัติสืบทอด กันมาในด้านการยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือข้อเสนออย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นความจริง ซึ่งเกิดจากสติปัญญาที่มีความเป็น เหตุเป็นผล หรือเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ ความเชื่อ ปรัชญา ศาสนาและลัทธิ โสย ศาสตร์ โหราศาสตร์ กฎหมาย ธรรมเนียมการปกครอง การปลูกฝัง การสืบทอดและประเพณี

2) หมวดที่ 5 ชีวิต ความเป็นอยู่และวิทยาการ หมายถึง กิจกรรมการดำเนินชีวิตของบุคคลหรือกลุ่ม ชน ประกอบกับการคิดค้นและพัฒนาวิทยาการเพื่อเสริมสร้างความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยอาศัยบุคคลในท้องถิ่นหรือการรับ วัฒนธรรมต่างถิ่นมาปรับปรุงการพัฒนาการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้คหกรรมศาสตร์ การสาธารณสุข ที่อยู่อาศัย ชิวประวัติ วิทยาการและอาชีพ

ผลการศึกษาวิเคราะห์บทเพลงเกี่ยวกับบทเพลงอยุธยา ผู้วิจัยพบว่าจะเกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการประพันธ์บทเพลงอยุธยา
2. ทำให้มองเห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมในอดีตและปัจจุบัน
3. ทำให้ได้แนวทางในการอนุรักษ์บทเพลงอยุธยา

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้บทเพลงอยุธยามีผลต่อสังคม บทเพลงเป็นตัวสร้างความรู้สึกรัก ความพึงพอใจ ความสำนึก ความตระหนัก ความซาบซึ้ง ตลอดจนความซึมซับทางจิตใจจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้สามารถก่อให้เกิดพลังใน การขับเคลื่อนพลวัตทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการส่งเสริมบทเพลงอยุธยาที่นิยม มาก คือบทเพลงทำนองร่ำวง เช่น เพลงอยุธยาเมืองเก่า ฉันทน์เป็นลูกชานา เป็นต้น

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การศึกษาภูมิปัญญาไทยที่ปรากฏในบทเพลงอยุธยา สามารถนำมาบูรณาการ ในการเรียนการสอน ได้แก่ วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ศิลปวัฒนธรรมไทยเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งนับได้ว่านักศึกษาได้ใช้ประโยชน์ได้จริง ตาม เนื้อหารายวิชา นักศึกษาสามารถนำมาเป็นสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ได้นำ แนวทางการวิจัยไปจัดเป็นห้องเพลงอยุธยา ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางในการอนุรักษ์เพลงให้อยู่คู่กับเยาวชนไทยและ สถาบันการศึกษาได้อีกทางหนึ่งด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กิ่งแก้ว อัดถาวร. 2519. คติชนวิทยา. พระนคร : หน่วยงานนิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู
- จินตนา ดำรงค์เลิศ. 2533. วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง: ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และการดำเนินชีวิตของชาวชนบท ไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน. สถาบันไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เฉลิมพล คนตรง. 2552. เพลงฉ่อยโบราณ : ภาพสะท้อนสังคม. ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร

- พรกนก ศรีงาม. 2551. ผลสัมฤทธิ์การเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เรียนโดยใช้เพลงไทยลูกทุ่งและเพลงไทยสากลเป็นสื่อ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
งบประมาณแผ่นดินจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2551
- พรเพ็ญ ตันประเสริฐ. 2533. เพลงไทยสากลระหว่างปี 2529-2531: การศึกษาในด้านลักษณะภาษาและการสะท้อนวัฒนธรรมไทย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เพิ่มพร รังสีสังกูร. 2544. วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสลา คุณวุฒิ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย(วรรณคดี) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ลักขณา สุขสุวรรณ. 2521. วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง. ปริญญาโท ศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ. อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชิ่ง จำกัด (มหาชน) 2544